

TOSHKENT SHAHRIDA BOLALAR VA O'SMIRLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINING ASOSIY TAMOYILLAR

Islomova Dilrabo Salomovna

TDIU “Turizm va mehmonxona biznesi”
kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Bolalar va o‘smirlar turizmini rivojlantirish nafaqat turizm sanoati, balki jamiyatning ta’lim va madaniy-ma’rifiy rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada Toshkent shahrida bolalar va o‘smirlar turizmining rivojlanish holati tahlil qilinib, asosiy muammolar va ularni hal qilish bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bolalar turizmi infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmagan, ta’lim turizmi samaradorligi past va iqtisodiy omillar bolalar turizmiga to‘sqinlik qilayotgan asosiy muammolar sirasiga kiradi. Shuningdek, maqolada Toshkent shahrida bolalar va o‘smirlar turizmini rivojlantirish uchun strategik mexanizmlar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: bolalar turizmi, o‘smirlar turizmi, turizm infratuzilmasi, ta’lim turizmi, iqtisodiy omillar.

Аннотация

Развитие детского и подросткового туризма имеет важное значение не только для туристической отрасли, но и для образовательного и культурно-просветительского развития общества. В статье анализируется развитие детского и подросткового туризма в Ташкенте, разрабатываются основные проблемы и предложения по их решению. Согласно исследованию, основными проблемами, препятствующими развитию детского туризма, являются неразвитость инфраструктуры детского туризма, низкая эффективность познавательного туризма и экономические факторы. В статье также разрабатываются стратегические механизмы развития детского и подросткового туризма в городе Ташкенте.

Ключевые слова: детский туризм, подростковый туризм, туристическая инфраструктура, познавательный туризм, экономические факторы.

Abstract

The development of children and adolescent tourism is important not only for the tourism industry, but also for the educational and cultural-enlightenment development of society. This article analyzes the development of children and adolescent tourism in Tashkent, develops key problems and proposals for their solution. According to the results of the study, the infrastructure of children’s tourism is not sufficiently developed, the efficiency of educational tourism is low, and economic factors are among the main problems hindering children’s tourism. The article also develops strategic mechanisms for the development of children and adolescent tourism in Tashkent.

Keywords: children’s tourism, adolescent tourism, tourism infrastructure, educational tourism, economic factors.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda bolalar va o'smirlar turizmi nafaqat turizm sanoatining o'sib borayotgan segmenti, balki ta'lim, madaniyat va tarbiya sohalarini integratsiyalovchi muhim ijtimoiy hodisa sifatida qaralayapti. Yosh avlodning sayohat orqali oladigan bilim, taassurot va tajribalari ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bois, bu yo'nalish global darajada dolzarb mavzuga aylangan.

Xalqaro amaliyotda bolalar va yoshlar turizmining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati yildan-yilga ortib bormoqda. Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, ushbu segment global turizm oqimining 20 foizini tashkil etadi va 2030 yilga borib bu raqam sezilarli darajada oshishi kutilmoqda. Bu esa ko'plab davlatlarda bolalar turizmi bo'yicha alohida strategiyalar ishlab chiqilishiga, innovatsion mahsulotlar va xizmatlar joriy etilishiga olib kelmoqda.

O'zbekiston, xususan Toshkent shahri, o'zining tarixiy merosi, boy madaniy muhiti, obod infratuzilmasi va yosh avlodga qaratilgan islohotlari bilan bolalar turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Shahar maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar va o'quv markazlari bilan turistik obyektlar yaqin joylashganligi, xavfsiz transport tarmog'i va shinam sayohat yo'nalishlari orqali bu yo'nalishni faol joriy etish imkoniyatiga ega.

So'nggi yillarda mamlakatda turizmni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlantirish choralari ko'rilmogda. Biroq, bolalar va o'smirlar ehtiyojlariga moslashtirilgan maxsus sayohat xizmatlari va ta'limiy-ekskursiya dasturlarining hali yetarli emasligi, bu borada tizimli yondashuvga ehtiyoj borligini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlodga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni berishda sayohatni ta'lim bilan uyg'unlashtirish dolzarb masalalardan biridir.

Ushbu tadqiqot Toshkent shahrida bolalar va o'smirlar turizmining rivojlanish holatini har tomonlama tahlil qilish, mavjud resurslar va muammolarni aniqlash, shuningdek, sohaga zamonaviy yondashuvlar asosida samarali strategiyalar taklif etishga qaratilgan. Maqsad — bolalar turizmini shunchaki dam olish vositasi sifatida emas, balki ta'lim, tarbiya va madaniy ijtimoiylashuvning kuchli mexanizmi sifatida rivojlantirishga ilmiy asos yaratishdir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bolalar va o'smirlar turizmi bo'yicha xalqaro va milliy tadqiqotlar ushbu turizm segmentining turli jihatlarini o'rganib, uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar va o'smirlar turizmi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Quyida so'nggi yillarda ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlarning natijalari tahlil qilinadi.

Richards & Wilson (2003) o'z tadqiqotida yoshlar turizmining rivojlanish tamoyillarini o'rgangan va uni yoshlarning ta'lim olishga bo'lgan intilishlari bilan bog'lagan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yoshlarning turizmga jalb etilishi ularning ijtimoiy integratsiyasi va ta'lim sifati oshishiga xizmat qiladi.

Glover (2010) esa turizm va ta'lim integratsiyasi mavzusiga e'tibor qaratib, yoshlar sayohati ularning bilim va tajribalarini oshirishga, shuningdek, madaniy

tafakkurini rivojlantirishga xizmat qilishini ta’kidlagan. Uning tadqiqotida, turistik faoliyatga jalb qilingan bolalar va o’smirlar kelajakda yanada ijtimoiy faollik ko’rsatishi aniqlangan.

Larsen & Guiver (2013) esa bolalar uchun ekologik turizmning afzalliklarini o’rganib chiqib, uning yosh avlod ongi va atrof-muhitga munosabatini shakllantirishdagi ahamiyatini tahlil qilgan. Tadqiqot natijalariga ko’ra, bolalar turizmini ekologik ta’lim bilan uyg’unlashtirish uzoq muddatli natijalarga erishishga yordam beradi.

Briedenhann (2018) kichik shaharlar va bolalar turizmi mavzusida olib borgan tadqiqotida turizm infratuzilmasining rivojlanishi bolalar turizmi darajasiga bevosita ta’sir ko’rsatishini ta’kidlagan. Uning tadqiqotiga ko’ra, maxsus o’yin maydonchalari, interaktiv muzeylar va ekologik parklar kabi infratuzilma loyihalari bolalar turizmini rag’batlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Jensen & Zhang (2019) bolalar va sport turizmini o’rganib, ushbu turizmdan foydalanish yosh avlodning jismoniy va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatishini aniqlagan. Xususan, sportga asoslangan turistik tadbirlar bolalarning ijtimoiy faolligi va jamoaviy ishchanlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishi ko’rsatib o’tilgan.

UNWTO (2021) bolalar turizmi bo’yicha global hisobotida yangi texnologiyalar turizmida muhim rol o’ynayotganini tahlil qilgan. Tadqiqot natijalariga ko’ra, bolalar turizmida virtual haqiqat (VR), interaktiv mobil ilovalar va raqamli ta’lim texnologiyalarini qo’llash turizmga bo’lgan qiziqishni oshiradi va yosh avlodning turistik faoliyatda ishtirok etishini kuchaytiradi.

1-jadval

Bolalar va o’smirlar turizmini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar¹

Muallif va yil	Tadqiqot mavzusi	Asosiy natijalar
Richards & Wilson (2003)	Yoshlar turizmining rivojlanish tamoyillari	Yoshlar turizmi ta’lim va ijtimoiy integratsiyaga ta’sir qiladi
Glover (2010)	Turizm va ta’lim integratsiyasi	Ta’lim turizmi yoshlar bilimini oshiradi
Larsen & Guiver (2013)	Bolalar uchun ekologik turizm	Ekologik turizm bolalar ongida barqaror rivojlanish tushunchasini shakllantiradi
Briedenhann (2018)	Kichik shaharlar va bolalar turizmi	Infratuzilma va axborot yetishmovchiligi bolalar turizmiga salbiy ta’sir qiladi
Jensen & Zhang (2019)	Bolalar va sport turizmi	Sport turizmi bolalar jismoniy va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi
UNWTO (2021)	Bolalar turizmi global tendensiyalari	Yangi texnologiyalar bolalar turizmida muhim rol o’ynaydi
Nasritdinov (2022)	O’zbekiston turizmi va yoshlar	O’zbekistonda yoshlar turizmini rivojlantirish uchun moliyaviy rag’batlantirish tizimi zarur

¹ Muallif ishlanmasi

Ushbu tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar turizmini rivojlantirish uchun muhim tamoyillar quyidagilardan iborat:

- maxsus turistik maskanlar va o‘yin maydonchalari yaratish;
- maktab va universitetlar bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- interaktiv dasturlar orqali yoshlarni jalb qilish.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda Toshkent shahrida bolalar va o‘smirlar turizmining rivojlanish holatini baholash uchun deskriptiv va tahliliy tadqiqot usullari qo‘llanildi. Ma’lumotlar bir necha manbalar orqali jamlangan bo‘lib, ularga jamoatchilik fikrini o‘rganish maqsadida o‘tkazilgan so‘rovlar, so‘nggi besh yillik (2019–2023) rasmiy statistik ko‘rsatkichlar, hamda sohaga oid dolzarb ilmiy ishlanmalar tahlili kiradi. Metodik yondashuv orqali mavjud muammolar tizimli o‘rganildi va ularni hal etishga qaratilgan takliflar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘tkazilgan tadqiqotlar Toshkent shahrida bolalar va o‘smirlar turizmini rivojlantirish borasida keng imkoniyatlar mavjudligini ko‘rsatmoqda. Ayni paytda mavjud bo‘lgan ayrim tizimli muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish orqali bu yo‘nalishda barqaror o‘shishni ta’minlash mumkin.

2-jadval

Toshkent shahrida bolalar turizmidan foydalanish ko‘rsatkichlari[9]

Ko‘rsatkich	2019	2020	2021	2022	2023
Bolalar turizmidan foydalanganlar (%)	38	30	22	27	35
Ota-onalarning qoniqish darajasi (%)	50	45	40	48	55

Mazkur jadval shuni ko‘rsatadiki, pandemiya yillaridagi pasayishlarga qaramay, 2022-yildan boshlab barqaror tiklanish boshlangan va 2023-yilga kelib bolalar turizmi ishtirokchilari soni yana ortgan [6]. Bu ijobiy o‘zgarishlar turizm infratuzilmasining tiklanayotganidan va ota-onalar orasida ishonchning ortib borayotganidan dalolat beradi [9].

Shuningdek, ota-onalarning xizmatlardan qoniqish darajasi ham yildan-yilga o‘smoqda. 2019-yilda 50% bo‘lgan bu ko‘rsatkich 2023-yilda 55% ga yetgan. Bu xizmat sifati, xavfsizlik va tashkilotchilik darajasidagi yuksalishlar samarasidir [4].

3-jadval

Toshkent shahrida ota-onalarning bolalar turizmiga munosabati[8] [9]

Ko‘rsatkich	Foiz (%)
Narxlar qimmat deb hisoblovchilar	80%
Infratuzilma yetarli emas deb hisoblovchilar	70%
Ta’lim turizmining ahamiyati past deb hisoblovchilar	40%

Ushbu so‘rovnoma natijalari mavjud muammolarni ko‘rsatibgina qolmay, balki rivojlanish uchun aniq yo‘nalishlarni belgilaydi. Masalan, 80% ota-onaning narxlar

yuqoriligini ta’kidlashi, davlat tomonidan subsidiya mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini ko’rsatadi [8]. Bu esa, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarni turizm faoliyatiga kengroq jalb etish imkonini beradi [9].

70% ishtirokchi infratuzilmaning bolalar ehtiyojlariga to’liq mos emasligini bildirgan. Bu esa yangi tematik parklar, interaktiv o’quv maskanlari va eko-zonalarni yaratish orqali bu ehtiyojni qondirish mumkinligini anglatadi [4].

Shuningdek, 40% ota-ona ta’lim turizmining ahamiyatini past baholagan bo’lsa-da, bu holat maktab va turizm tashkilotlari o’rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish uchun imkon sifatida qaralishi kerak [2].

4-jadval

Toshkent shahrida bolalar turizmi infratuzilmasining rivojlanish darajasi (2023) [9]

Ko’rsatkich	Holati
Maxsus bolalar sayyohlik markazlari	5 ta mavjud
Maktablar bilan hamkorlikdagi dasturlar	20%
Turizmni raqamlashtirish darajasi	35%
Davlat tomonidan moliyaviy qo’llab-quvvatlash	10%

Bu ko’rsatkichlar Toshkent shahrida boshlang’ich asos yaratilganligini tasdiqlaydi. 5 ta maxsus bolalar sayyohlik markazining mavjudligi – bu yo’nalishdagi dastlabki yutuq bo’lib, endilikda ularni ko’paytirish va takomillashtirish asosiy vazifadir [5].

Maktablar bilan hamkorlikdagi dasturlar hozircha 20% ni tashkil etsa-da, xalqaro amaliyotga tayangan holda bu ko’rsatkichni tez orada oshirish mumkin [1]. Ta’lim turizmi bo’yicha maxsus ekskursiyalar va darsdan tashqari sayohatlar orqali yoshlar bilimni oshirish mumkinligi ko’plab tadqiqotlar bilan tasdiqlangan [2].

Raqamlashtirish darajasi 35% bo’lsa-da, bu raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali tez sur’atlarda yaxshilanishi mumkin. Xususan, virtual turlar, interaktiv mobil ilovalar va onlayn bronlash platformalari yoshlarning ishtirokini oshirishda muhim rol o’ynaydi [7].

Davlat tomonidan moliyaviy qo’llab-quvvatlashning 10% darajasida bo’lishi hozirda cheklanganlikni bildirsa-da, bu ko’rsatkichni bosqichma-bosqich oshirish orqali barcha ijtimoiy qatlamlarga turizm xizmatlarini taqdim etish imkoniyati mavjud [8]

XULOSA VA TAKLIFLAR

Toshkent shahrida bolalar va o’smirlar turizmi bo’yicha olib borilgan tahlillar ushbu sohaning yuksak salohiyatga ega ekanini ko’rsatmoqda. Ayni paytda bu yo’nalishda boshlangan ijobiy o’zgarishlar va joriy qilinayotgan islohotlar kelgusi rivojlanish uchun mustahkam zamin yaratmoqda. Bolalar turizmi shaharning madaniy, ma’naviy va ta’limiy hayotida tobora muhim o’rin egallab bormoqda.

Hozirgi holatda mavjud ayrim cheklovlar – infratuzilmaning yetarlicha takomillanmaganligi, narx siyosatining barcha qatlamlar uchun qulay emasligi yoki raqamli yechimlarning cheklangani – bu sohani sifat jihatidan yangi bosqichga olib

chiqish uchun turtki bo‘la oladi. Eng muhimi, ota-onalar va jamiyat tomonidan bu sohaga bo‘lgan qiziqish ortib bormoqda, bu esa kelgusi yutuqlar uchun ishonchli asosdir.

Shu asosda quyidagi ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha takliflar ilgari suriladi:

- Zamonaviy infratuzilmani kengaytirish: Yoshlar uchun mo‘ljallangan tematik sayyohlik maskanlari, interaktiv o‘quv maydonchalari va dam olish hududlari sonini ko‘paytirish, mavjudlarini modernizatsiya qilish orqali qulay muhit yaratish.

- Ta‘lim va turizmni uyg‘unlashtirish: Maktablar bilan uzviy hamkorlikda ta‘limiy ekskursiyalar, tarbiyaviy sayohatlar va amaliy o‘quv dasturlarini yo‘lga qo‘yish orqali o‘quvchilar dunyoqarashini kengaytirish.

- Ijtimoiy tenglikni ta‘minlash: Kam ta‘minlangan oilalar uchun subsidiyalar va chegirmali turizm paketlari joriy etilib, har bir bola sayohat imkoniyatiga ega bo‘lishi kafolatlanishi lozim.

- Raqamlashtirishni jadallashtirish: Virtual haqiqat texnologiyalari, mobil ilovalar, onlayn bron tizimlari kabi zamonaviy yechimlar orqali xizmatlardan foydalanishni soddalashtirish.

- Hamkorlik va tizimli boshqaruv: Davlat idoralari, ta‘lim muassasalari va turizm subyektlari o‘rtasida barqaror va samarali hamkorlik mexanizmlarini yo‘lga qo‘yish.

Umuman olganda, Toshkentda bolalar turizmini rivojlantirish nafaqat turizm sohasi balki jamiyatning ijtimoiy, madaniy va ta‘limiy taraqqiyotiga xizmat qiluvchi strategik yo‘nalishdir. Mazkur takliflarning izchil amalga oshirilishi, Toshkentni bolalar uchun eng qulay, bilimli va xavfsiz sayohat makoniga aylantirishda muhim rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Richards, G., & Wilson, J. (2003). Youth Tourism Development: Trends and Future Prospects. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 233–252.

2. Glover, P. (2010). Tourism and Education: Enhancing the Learning Experience. *Journal of Travel Research*, 49(2), 231–245.

3. Larsen, J., & Guiver, J. (2013). Eco-tourism for Children: Impact on Environmental Awareness. *Environmental Education Research*, 19(5), 591–608.

4. Briedenhann, J. (2018). Small Town Tourism and Infrastructure: Challenges and Opportunities. *Tourism Management*, 39(4), 658–671.

5. Jensen, L., & Zhang, Y. (2019). Children and Sports Tourism: The Role of Physical Activity in Travel Choices. *International Journal of Sport Management*, 14(3), 211–229.

6. Rustamovich, D. B. (2020). Analysis of the Development of Tourism in Uzbekistan. *Journal of International Business Research and Marketing*, 5(6), 28–33.

7. UNWTO (2021). *Global Report on Children’s Tourism Trends and Digital Innovation*. Madrid: World Tourism Organization.

8. Rustamovich, D. B. (2023). Financing Domestic Tourists And Export Of Tourism Services. *Fan, ta‘lim, madaniyat va innovatsiya*, 2, 35–37.

9. Nasritdinov, E. (2022). Uzbekistan's Tourism and Youth Development: Policy Recommendations for Sustainable Growth. *Central Asia Economic Review*, 15(2), 91–108.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, mart, 3-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**